

Рисунок 3. Стравохід та передня частина кишківника.

Таким чином, якщо підтвердиться постійне знаходження вказаного виду у гірському джерелі, то даний факт дозволить переосмислити традиційні уявлення про екологічну пластичність окремих видів нематод та припустити як ймовірний хижий спосіб життя (чи, як варіант гістофагію) у окремих представників деяких, як вважалося, чисто фітопаразитичних нематод.

Література

1. Гагарин В. Г. Пресноводные нематоды Европейской части СССР. – Л.: Наука, 1981. – 240 с.
2. Козловський М. Класифікація фітонематодних комплексів первинних і вторинних наземних екосистем Українських Карпат і перспективи її практичного використання // Вісник Львів. ун-ту. Серія біологічна. – 2006. - Вип. 41. – С. 54-62.
3. Костюк Н.А. Морфология разных возрастных стадий *Nothocriconema annuliferum* (Nematoda, Criconematidae) // Вестник зоол. – 1994. - №1. – С. 63-69.
4. Andrassy I. Freilebende Nematoden aus dem Bükk-Gebirge // Annls Hist.-Nat. Mus. Natn. Hung. (S. N.). – 1952. No 2. – S. 13-65.
5. Bert W., Coomans A., Claerbout F., Geraert E., Borgonie G. Tylenchomorpha (Nematoda: Tylenchina) in Belgium, an updated list // Nematology. – 2003. – V. 5, No 3. – P. 435-440.
6. Schneider W. Würmes oder Vermes. II. Fadenwürmer oder Nematoden. I. Freilebende und pflanzenparasitische Nematoden. – Jena: Verlag von G.Fischer, 1939. – 260 s.
7. Yeates G.W. Possible timing of introduction of plant pathogenic Nematode species to New Zealand // Australasian Nematology Newsletter. – 2004. – V.15, No 1. – P.17-24.

A free-living ecoform of annulated nematoda species from the genus Nothocriconema was founded in spring psammon community in 2007. Its morphostatistical peculiarities are analysed in compare of possible likeness with N. annuliferum.

Key words: *Nothocriconema, fauna.*

УДК 634.0.4(075.8)

Жанна Мартиненко

ДО ПРОБЛЕМИ БІОРИЗНОМАНІТТЯ ЕКОТОННОЇ ТЕРИТОРІЇ ГОЛИЦЬКОГО БОТАНІКО-ЕНТОМОЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКА

Дослідження і вивчення Голицького ботаніко-ентомологічного заказника як екотону, має важливе значення для збереження біорізноманіття.

Ключові слова: *біорізноманітність, екотон, заказник.*

„Різноманітність” – одна з невід’ємних і найважливіших якостей природи, відмінність одних елементів або їх частин, одних явищ, їх проявів від інших. За І.Г.Ємельяновим (1999): „Різноманітність” – поняття універсальне, яке використовується на рівні хімічних елементів, молекул, клітин, тканин, органів, угруповань, екосистем [5]. Біотична різноманітність – одна з найхарактерніших рис живого. Різноманітність – це властивість, пов’язана з самою сутністю організації екосистем. Різноманітність екосистем обумовлюється

різноманітністю угруповань організмів як їх складових частин і обумовлено складними біотичними і абіотичними зв’язками популяцій різних видів, які утворюють угруповання [3].

Біорізноманітність – це загальні різноманітності, варіації, варіабельність, складність і багатство життя на Землі [8]. Біорізноманіття є передумовою для рівномірного функціонування та виживання всіх екосистем, тому його збереження є одним з основних завдань сучасності. Внаслідок людської діяльності природне різноманіття безперервно виснажується: зменшується чисельність видів та їх ареали.

Людина, в останні століття, (її діяльність) має серйозний деструктивний вплив на природні комплекси, в тому числі і на біотичні угруповання. Палеонтологічні дані, отримані К. Татариним, та аналіз змін складу фауни хребетних на території заходу України в антропогені показав, що комплексний вплив природних процесів і соціальних явищ на Поділлі, Прикарпатті і Середньому Придністров’ї було основною причиною збіднення якісного складу сучасних фауністичних комплексів хребетних у порівнянні з пізнім плейстоценом [7]. В останні роки все частіше висловлюється думка про те, що в сучасних умовах глобального антропогенного пресу на біосферу, існує значна ймовірність нової загальнобіосферної біоценотичної кризи, пов’язаної з остаточним руйнуванням природних екосистем і наступанням критичного етапу в еволюції біоти з малопередбачуваними наслідками [1]. У зв’язку з цим пізнання механізмів саморегуляції екосистем, що забезпечують їх стійкість в просторі і часі, є важливою проблемою сучасної біології. Крім того, вивчення процесів, здатних протидіяти досягненню біосистемами різного ступеня інтеграції критичних рівнів різноманітності має і важливе практичне значення в плані збереження існуючої біорізноманітності – необхідної умови підтримання функціональної стійкості як окремих екосистем, так і біосфери загалом. Тому важливого значення набувають дослідження екотонів у природоохоронних цілях, з метою підвищення екологічної стабільності ландшафтів та збереження біологічного різноманіття, а також, одним із шляхів збереження біорізноманіття є формування ефективної мережі природоохоронних територій.

Дослідження і збереження фауни біотопів Голицького ботаніко-ентомологічного заказника державного значення є важливим завданням для підтримання фауністичного різноманіття регіону [2]. На території Голицького ботаніко-ентомологічного заказника наукові дослідження біорізноманітності проводилися протягом 2000-2006 років. Різноманіття рослинного світу власне і обумовлює багатство тваринного світу, а зокрема ентомофауни. На час проведення досліджень зібрано 619 видів комах 6 рядів та 42 родини. За видовим складом найбагатшим є ряд Твердокрили або Жуки – Coleoptera, який на даній території представлений 22 родинами і 487 видами. Найбільш чисельними є родини: Довгоносики – Curculionidae (107 видів), Листоїди Chrysomelidae (81), Вусачі - Cerambycidae (71), Жужелиці Carabidae – (53), Пластинчатовусі Scarabaeidae – (48), Ковалики Elateridae (28), Шашелі Anobiidae – (12), Мертвоїди Silphidae – (11), Короїди Scolitidae – (10). Багатим на видовий склад є також і ряд Лускокрилі, або Метелики - Lepidoptera. В даний час знайдено 76 видів із 10 родин. Найбільш представлена родина Совкові Noctuidae – (24 види), Німфаліди Nymphalidae – (11), Бражники Sphingidae - (10 видів). Досить багатим за видовим складом є ряд Перетинчастокрили – Hymenoptera, представлений 5 родинами 41 видом. Ці дані є попередні, так як дослідження перебуває на початкових стадіях. Ряд Прямокрилі Orthoptera представлений 4 родинами і 7 видами.

Видовий склад хребетних тварин представлений 4 класами, 19 рядами та 52 родинами. Земноводні Amphibia і Плазуни Reptilia нараховують 20 видів, які належать до 3 рядів 10 родин. Особливістю фауни є велика видова різноманітність класу Птахів Aves – 11 рядів, серед яких найбільше представників ряду Горобцеподібних Passeriformes 42 види. Ссавці Mammalia представлені 6 рядами, 13 родинами (23 види).

Як відомо, на межі двох середовищ, двох стихій, екологічних і системних груп, екотонів, життя різноманітніше, динамічніше. В популяціях, приурочених до екотонів, спостерігається явище підвищеного видового різноманіття й щільності [4]. Екотонам властивий високий рівень біологічної різноманітності, особливо коли вони займають значні площі і є достатньо стабільним протягом тривалого відрізка часу, що пояснюється явищем екотонного ефекту – підвищенням видової насиченості внаслідок перекривання екологічних амплітуд різних екологічних і систематичних груп [6], що і спостерігається на території Голицького ботаніко-ентомологічного заказника. Вивчення екотонів відіграє велику роль в підтриманні біологічного різноманіття на глобальному, регіональному та локальному рівнях. Дослідження і збереження фауни біотопів України, а точніше Голицького ботаніко-ентомологічного заказника державного значення є важливим завданням для підтримання фауністичного різноманіття регіону.

Література

1. Алексеев И. Р., Коньчев А. А., Панченко Н. А. Экстремальные факторы и биообъекты. – К.: Наук. думка, 1989. – 152 с.
2. Барна М.М., Царик Л.П., Черняк В.М. та ін. Голицький ботаніко-ентомологічний заказник загальнодержавного значення. – Тернопіль: Лілея, 1997. - 64 с.
3. Гродзинський Д.М., Шеляг-Сосонко Ю.Ф. та ін. Проблеми збереження та відновлення біорізноманітності в Україні. - К.: Академперіодика, 2001.-104 с.
4. Демянчук П. Історико - хронологічний аналіз проблеми дослідження екотонів// Наук. зап. ТДПУ ім. В. Гнатюка. Сер.: Географія. - 2004. - С. 9-17.
5. Емельянов И. Г. Разнообразие и его роль в функциональной устойчивости и эволюции экосистем. – К.: Б. и., 1999. – 168 с.
6. Одум Ю. Экология. – М.: Мир, 1986. – Т. 1. – 328 с.; Т. 2. – 376 с.

7. Татаринів К. А. Фауна хребетних заходу України: екологія, значення, охорона. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1973. – 257 с.
8. Kratochvil A. Biodiversity in ecosystems: some principles. Biodiversity in ecosystems, principles and case studies of different complexity levels.- Dordrecht, Boston, London: Kluwer Acad. Pull., 1999.- p.5-38.

Research and investigation of ecotons are the important task for saving of biological variety at local, regional and global levels.

Key words: biodiversity, ecoton, reservation.

УДК 574.587(477.87)

Тетяна Драчук

УГРУПОВАННЯ КОРЕНЕНІЖОК (*RHIZOPODA, TESTACEA*) ПОТОКУ ДОМАРАДЖ

В даній роботі представлені матеріали по структурі зообентосу потоку Домарадж (басейн р.Уж). Наводиться залежність перелічених показників з типом біотопу.

Ключові слова: потік Домарадж, видовий склад, видове різноманіття, корененіжки, біотоп.

Вступ

Потік Домарадж є притокою р. Уж (басейн Тиси). Бере початок в пн.-сх. частині смт. Перечин в буковому лісі і впадає в р. Уж. Він відноситься до малих річок. Грунт – пісок та галька. Русло в нижній частині трансформоване. Швидкість течії води на початковій ділянці – близько 0,3 м/с., в кінцевій – 0,1 м/с. В межах смт. Перечин потік приймає промислові відходи з ВАТ "Перечинський лісохімкомбінат" (ЛХК) зокрема феноли і ацетати, які різко змінюють умови життя гідробіонтів. В результаті цього на кінцевих ділянках інтенсивно протікають процеси замулення і зміни прозорості води. Товща чорного тонкого мулу з різким неприємним запахом подекуди досягає до 0,3 м.

Матеріали і методи

Проби було відібрано з 4-х станцій на потоці Домарадж у травні – грудні 2006 року з метою дослідження видового складу фауни. Вибираючи місця для відбору проб, ми перш за все враховували особливості структури донних відкладів. Всього було виділено 4 різних біотопи: 1 станція – галька з піском, 2 станція – галька, 3 станція – чорний мул, 4 станція – чорний мул з залишками детриту [1].

Відбір проб проводили за загальноприйнятими гідробіологічними методиками [3, 5] помісячно протягом 2006 року. Всього за період досліджень було відібрано і оброблено 26 проб. Помісячні відбори дозволили прорахувати індекси таксономічного різноманіття за Шенноном-Уївером, вирівняності за К'юба та домінування за Сімпсоном [9-11]. Для підрахунків перелічених показників використали чисельність корененіжок. Зазначимо, що індекси вирівняності та Сімсона є зворотно скорельованими, а отже щодо ступеня домінування можна робити висновки по обох.

Визначали представників групи за такими літературними джерелами [1,2,8].

Результати досліджень і обговорення

Всього за період досліджень у потоці Домарадж нами виявлено представників п'яти таксономічних груп, зокрема корененіжки – 64 види, які відносяться до 19 родів, нематоди, олігохети, хірономіди, личинки бабок. Н. Є. Ковальчук та Л. Л. Мірошник [7] відзначають чисельну перевагу корененіжок Testacea над іншими групами припускаючи, що дані організми адаптовані до існування на твердому субстраті. При розгляді отриманих даних помітна значна різниця видового складу корененіжок на досліджуваних станціях потоку.

На станції №1 найменша кількість таксонів корененіжок була виявлена весною – 3 види, а найбільша взимку – 24 види. Для видового багатства корененіжок станцій №2 і 3 пік припадає на літо – відповідно 23 і 30 видів та поступовий спад протягом осені і зими до 10 і 8 видів. Станція №4 характеризується незначним видовим багатством без значних переваг в будь-який з сезонів року.

Найбільш часто зустрічаються представники родів *Centropyxis* – 24 види, *Diffugia* – 10 видів і *Arcella* – 8 видів (табл. 2). Інші роди представлені лише 1–3 видами. Значна перевага в складі фауни корененіжок саме цих родів характерна і для інших внутрішніх водойм [4,6]. Серед виявлених корененіжок потоку часто зустрічаємо на всіх належать представників з роду *Centropyxis* (*C. aculeata aculeata*, *C. aculeata oblonga*, *C. aerophila aerophila*, *C. cassis*, *C. discoides*, *C. ecornis*). Рідко зустрічаємо представників з родів *Cochlipodium*, *Trigonopyxis*, *Bullinula*, *Pontigulasia*.

Середньорічна чисельність корененіжок (рис. 1) потоку Домарадж за період досліджень становила 6,48 тис. екз./м². Максимальна чисельність 24 тис. екз./м² зафіксована у липні на станції №2. Мінімальна 1 тис. екз./м² в червні на станції №1.

Значним фактором у наших дослідженнях виступає температура – чим більша температура, тим більша чисельність корененіжок. Амплітуда коливань на станціях №2, 3, 4 вища ніж на станції №1, хоча тут спостерігається зростання чисельності в грудні зумовлене, на наш погляд, досить високою на цей час температурою 7° С (рис. 3).

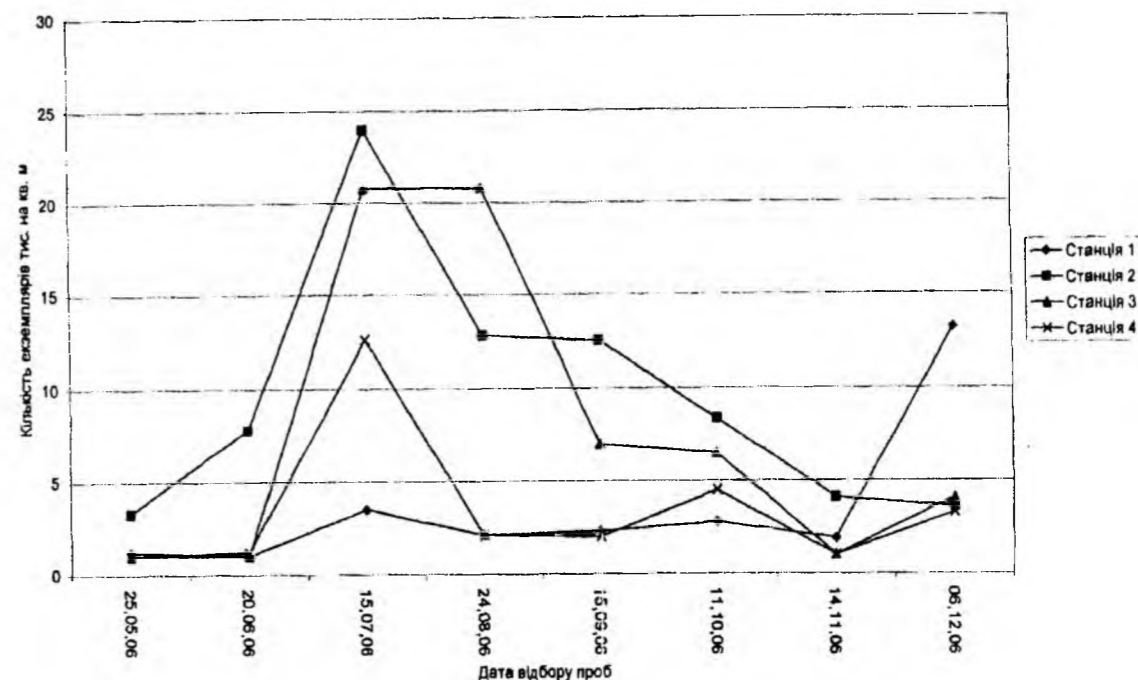

Рисунок 1. Динаміка чисельності корененіжок потоку Домарадж.

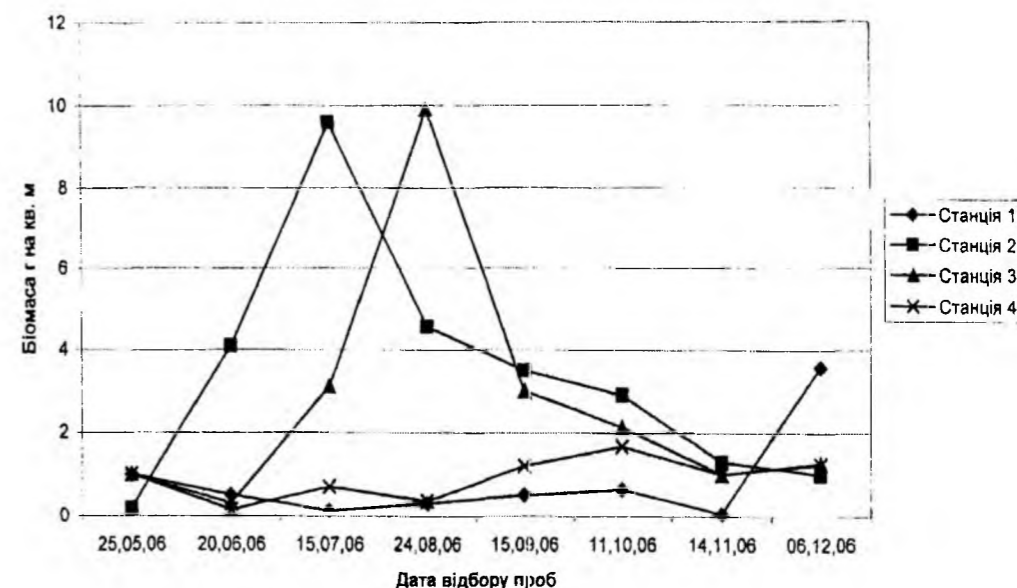

Рисунок 2. Динаміка біомаси корененіжок потоку Домарадж.